

De derde klasse: Ambachtslieden uit alle landen, verenigt u?

Louis Thiemann, *International Institute of Social Studies (ISS), Den Haag*

17 februari 2022

Samenvatting

Dit proefschrift beschrijft een klassentheorie van niet-kapitalisme om een verband te leggen tussen diverse arbeidsformaties en (re-)productieve processen die tot nu toe in epistemologisch opzicht versnipperd en losgekoppeld waren. In hedendaagse gediversifieerde economieën (Gibson-Graham 2008) is er een overvloed aan autonome en semiautonome arbeid, maar de concepten die zijn ontwikkeld om de pluspunten en het potentieel daarvan te benadrukken, worden zelden in alle economische sectoren toegepast. Het begrip kapitaal biedt veel meer mogelijkheden om sociaal-politieke denkbeelden tot uitdrukking te brengen. Politiek-economen en economisch-anthropologen beschikken over een rijk analytisch arsenaal om bepaalde uitbuitingspraktijken te vertalen in algemene, allesomvattende termen. Praktijken waarbij geen sprake is van uitbuiting worden echter vaak zowel in epistemologisch als politiek opzicht slechts uitgedrukt in specifiek sectorale, organisatorische, bioregionale en/of culturele termen. De allesomvattende termen uit klassentheorieën van kapitalisme ontbreken dus voor niet-kapitalisme. Dit levert onnodige beperkingen op voor de verspreiding van de diepgaande empirische inzichten, organisatorische recepten en politieke tactieken die overal zijn ontwikkeld door arbeidsformaties waarin geen sprake is van uitbuiting.

Om deze epistemologische ongelijkheid op te heffen, is in dit proefschrift een gemeenschappelijke terminologie ontwikkeld voor arbeid waarin geen sprake is van uitbuiting. Een analyse van de *ambachtelijke sector* als een algemene arbeidsklasse, op het niveau van proletariaat en kapitaal, staat hierbij centraal. Als tegenhanger van het proletariaat, en van afhankelijkheidsrelaties in het algemeen, wordt de *ambachtelijke sector* opgevat als een plaats waarin arbeidsprocessen zich relatief autonoom ontwikkelen en die middelen van bestaan oplevert in plaats van banen. Ambachtslieden streven eerder naar *bestaanszekerheid* dan naar winst of loon, en beschouwen productiemiddelen eerder als *erfgoed* dan als kapitaal of bezit. Zij bundelen eigendom en rechten (in plaats van die te accumuleren), en maken gebruik van gemeenschappelijk bezit (in plaats van inlijving) om schaalvoordelen te realiseren. Verschuivingen in klassendynamiek en mate van uitbuiting worden gedefinieerd door respectievelijk accumuleren en *equilibreren*. Bij ambachtelijke bestaansmiddelen die veerkrachtig zijn

gebleken kunnen we spreken van *dynamisch equilibreren* in niet-kapitalistische markten.

Door deze begrippen toe te passen in diverse sectoren en landen worden niet-kapitalistische ervaringen in zowel de centrale als perifere delen van de wereldeconomie met elkaar in verband gebracht. Op deze wijze kunnen vaak de grenzen van 'ontwikkelings'onderzoek worden overbrugd. Tegelijkertijd worden recente ontwikkelingen op het vakgebied – met name het levenswerk van Jan Douwe van der Ploeg, James Scott en andere wetenschappers die onderzoek doen naar de boerenstand – in een breder kader geplaatst en opgenomen in het debat over ontgroei, postkolonialiteit, distributieve rechtvaardigheid en deliberatieve politiek.